

В. Є. МАМОН

ФОТОКОНКУРС «ВІКІ ЛЮБИТЬ ПАМ'ЯТКИ» ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ФОТОБАНКУ ВІЛЬНИХ СВІТЛИН ПАМ'ЯТОК ХАРКІВЩИНИ

Анотація. Стаття висвітлює роль фотоконкурсу «Вікі любить пам'ятки», організованого громадською організацією «Вікімедіа Україна», у створенні фотобанку вільних світлин пам'яток Харківщини. Описується історія конкурсу в Україні, особливості участі Харківської області, а також вплив війни на процес документування пам'яток. Акцент робиться на важливості фотофіксації пам'яток як засобу збереження культурної спадщини, зокрема в умовах війни. Стаття аналізує здобутки конкурсу та підкреслює його внесок у популяризацію та захист культурної спадщини Харківщини.

Ключові слова: «Вікі любить пам'ятки», Харківщина, культурна спадщина, фотофіксація, волонтери, конкурс, Вікіпедія, повномасштабне вторгнення, вільні ліцензії, документування пам'яток.

Abstract. The article highlights the role of the photo contest Wiki Loves Monuments, organized by the public organization Wikimedia Ukraine, in the creation of a photo bank of free photos of monuments of Kharkiv Region. The history of the competition in Ukraine, the peculiarities of the participation of the Kharkiv region, as well as the impact of the war on the process of documenting monuments are described. Emphasis is placed on the importance of photographing monuments as a means of preserving cultural heritage, particularly in wartime conditions. The article analyzes the achievements of the competition and emphasizes its contribution to the popularization and protection of the cultural heritage of the Kharkiv region.

Keywords: Wiki Loves Monuments, Kharkiv region, photo contest, cultural heritage, photo-documentation, volunteers, Wikipedia, war, free licenses, documentation of sights.

Одним із способів збереження пам'яті про пам'ятки є їх фотофіксація. Фіксують як державні служби, так і громадські організації та окремі волонтери.

У цій статті буде розказано про проєкт громадської організації «Вікімедіа Україна» – український етап конкурсу «Вікі любить пам'ятки» (далі – ВЛП) і його роль у створенні фотозібрання вільних світлин пам'яток Харківщини (під терміном «Харківщина» мається на увазі Харківська область).

ВЛП (Wiki Loves Monuments) – це міжнародний фотоконкурс, який має на меті фотографування пам'яток культурної спадщини. Його мета – зібрати фотографії всіх пам'яток культурної спадщини світу і розмістити їх у Вікісховищі (Wikimedia Commons), що дасть змогу проілюструвати статті Вікіпедії – вільної енциклопедії, яку щодня переглядають мільйони людей в усьому світі [5; 7, с. 17].

Ідея конкурсу ВЛП виникла в Нідерландах, де він і був проведений місцевими вікіпедистами у вересні 2010 р. Наступного року конкурс став міжнародним і проводився у 18 країнах. Його масштаби були настільки великими, що у 2012 р. Книга рекордів Гіннеса визнала його найбільшим фотоконкурсом у світі. У тому ж 2012 р. конкурс був вперше проведений в Україні, його організатором стала ГО «Вікімедіа Україна» за підтримки Національної спілки краєзнавців України. Під час підготовки до проведення конкурсу, його організатори стикнулися з відсутністю єдиного реєстру пам'яток України. У результаті обробки відомостей, отриманих з різних офіційних джерел, був створений перший систематизований електронний реєстр українських пам'яток часів незалежності [4, с. 185; 8, с. 210]. Реєстр постійно доповнюється та актуалізується [7, с. 17]. Пам'ятки, які були викреслені з офіційних реєстрів через знищення або через втрату статусу внаслідок кампанії з декомунізації, залишаються у реєстрах ВЛП, але зазначаються як колишні пам'ятки.

Особливостями даного фотоконкурсу є те, що всі фотографії є «вільними», тобто опублікованими під вільною ліцензією, станом на 2024 рік за замовчуванням – Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International. Ця ліцензія дозволяє вільно та безкоштовно використовувати твори, але вимагає зазначати авторство та забороняє змінювати ліцензію для похідних творів. Однак, через особливості українського законодавства не всі пам'ятки можна фотографувати та вільно поширювати їх зображення. В Україні діє обмеження на свободу панорами, тому фотографії або відео-записи архітектурних об'єктів та мистецьких творів є незаконними без отримання згоди від автора чи правовласника або без виплати відповідної компенсації [9].

У 2012 р. було завантажено рекордні 4518 фотографій із Харківщини, які зображували 598 різних пам'яток. За кількістю фотографій Харківська область поступилася лише Одеській (4959 фотографій). За кількістю

сфотографованих пам'яток Харківська область посіла четверте місце після Києва (1389 пам'яток), Львівської (1334) та Одеської (989) областей.

Довгий час Харківська область була серед лідерів конкурсу, однак ситуація кардинально змінилася внаслідок Повномасштабного вторгнення Росії до України. Зараз подорожувати та робити фотографії на Харківщині стало надзвичайно складно, однак фотографи області продовжують показувати гарний результат. Під час конкурсу ВЛП 2023 в межах Харківщини було завантажено 1295 фотографій, які зображували 316 різних пам'яток, з них 27 було сфотографовано вперше. Наразі у списку пам'яток Харківщини знаходиться 5177 об'єктів, з них відфотографовано 1922 об'єкти (приблизно 37 відсотків).

Всього за 12 років проведення конкурсу, до нього долучилося 427 фотографів Харківщини, зокрема у 2023 р. – 25.

Традиційно фотографи змагаються у двох основних номінаціях – кількісній та якісній. У першій відмічаються учасники, які сфотографували найбільшу кількість об'єктів культурної спадщини, а у другій – найкращі фотографії. Потім кращі фотографії України беруть участь у міжнародному етапі конкурсу. Таким чином світлини, створені під час конкурсу, мають не лише документальну цінність, але й мистецьку, і найкращі з них привертають увагу до України на світовому рівні [3; 6, с. 84].

Окрім основних номінацій, у конкурсі існують й спеціальні. Серед них варто виділити номінації польської, німецької та єврейської спадщини. Особливістю цих номінацій є те, що до конкурсних списків входять не тільки об'єкти зі статусом пам'ятки, але й інші об'єкти, пов'язані з представниками відповідної нації. Через цю особливість списки постійно поповнюються організаторами новими об'єктами, відомості про які повідомляють волонтери або учасники конкурсу [3]. На момент початку конкурсу ВЛП–2024 у конкурсних списках по Харківській області було 20 об'єктів польської спадщини, 41 – німецької та 63 – єврейської. У наступні роки планується додати спецномінації з вірменської, грецької та кримськотатарської спадщини.

У зв'язку з Повномасштабним вторгненням Росії до України багато пам'яток було знищено або пошкоджено. Щоб привернути увагу до цієї проблеми, була створена спеціальна номінація «Війна руйнує пам'ятки», в якій розміщуються фотографії постраждалих пам'яток. За словами членкині організаційного комітету конкурсу Ольги Крезуб, мета цієї спецномінації «допомогти задокументувати факти нищення української культурної спадщини Росією та через Вікіпедію поширити їх не лише серед українських читачів, але й іноземних». Варто зазначити, що за результатами

торічного конкурсу ВЛП–2023, з десяти призових фотографій спецномінації чотири зображують пам'ятки Харкова, Історична будівля на майдані Конституції (2 місце), Палац праці (3-тє), Миський садибний будинок Павлових (7-ме), Будинок Наркомпраці (8-ме) [1].

За підтримки Молодіжної ради при Харківському міському голові, з 2022 р. існує спеціальна відзнака «Визначні місця Харкова». На даний момент це єдина спецномінація за територіальним принципом у всьому конкурсі. Вона має три окремі підтеми:

- «Активність», де відзначаються найактивніші завантажувачі.
- «Пам'ятка у вирі життя» – зображення виру життя і активність Харкова та його мешканців поряд чи у пам'ятках міста.
- «Руйнація пам'яток» – пам'ятки міста, пошкоджені внаслідок війни. Ця відзнака допомагає підтримувати інтерес харків'ян до фотографування свого міста і збільшення кількості вільних фотографій пам'яток [2].

Для подальшого використання фотографій у Вікіпедії, ГО «Вікімедіа Україна» проводить окремі конкурси та ініціативи з написання та доповнення статей про пам'ятки України, наприклад: «Культурна спадщина України», «Культурна спадщина та видатні постаті 2021».

Серед інших ініціатив ГО «Вікімедіа Україна» варто виділити фотоконкурс «Вікі любить Землю», який зосереджений на фотографуванні пам'яток природи [7, с. 17].

На завершення роботи варто підкреслити, що конкурс «Вікі любить пам'ятки» є надзвичайно важливим для збереження та документування культурної спадщини України, особливо в умовах війни. Завдяки конкурсу вдалося сформувати унікальний фотобанк вільних світлин пам'яток Харківщини, що сприяє їх популяризації та захисту. Фотографії, зроблені волонтерами, не лише ілюструють Вікіпедію, а й допомагають зберегти візуальні дані про пам'ятки, багато з яких вже пошкоджені або знищені внаслідок війни. Цей вільний фотобанк стає важливим ресурсом для істориків, дослідників і всіх, хто прагне зберегти культурну спадщину для майбутніх поколінь.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Тимків Н. Війна руйнує пам'ятки: російські злочини проти української культурної спадщини [Електронний ресурс] // Вікі любить пам'ятки. 2024. URL: <https://wlm.org.ua/war-destroys-monuments-results/> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Вознюк Д. Визначні місця Харкова [Електронний ресурс]: відзнака конкурсу «Вікі любить пам'ятки» 2024 року // Вікі любить пам'ятки. 2024. URL: <https://wlm.org.ua/kharkiv-2024/> (дата звернення: 10.10.2024).
3. Тимків Н. Номінації, спецномінації та відзнаки «Вікі любить пам'ятки» 2024 [Електронний ресурс] / Вікі любить пам'ятки. Електрон. дані. 2024. URL: <https://wlm.org.ua/special-nominations-2024/> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Букет Є. В. Вікі любить пам'ятки-2012 // Краєзнавство. 2012. № 4. С. 185–188.
5. Вікі любить пам'ятки [Електронний ресурс] : сайт : головна сторінка. 2024. URL: <https://wlm.org.ua/> (дата звернення: 10.10.2024).
6. Добровольська В. В., Пелещин А. М. Вікіпедія як інструмент документування явищ соціально-культурної сфери // Вісн. Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. 2018. № 3. С. 82–87.
7. Ластовець Н. О. Особливості збереження культурної спадщини на прикладі фотоконкурсів і контентних кампаній в українській Вікіпедії // Трансформації історичної пам'яті : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця, 2022. С. 16–18.
8. Онкович Г. В., Онкович А. Д. Вікідидактика: формування і розвиток у системі професійної освіти // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. Педагогічні науки. 2017. Вип. 2 (88). С. 208–212.
9. Костін П. Чим актуальна «свобода панорами» в час війни [Електронний ресурс] // Вікі любить пам'ятки. 2024. URL: <https://wlm.org.ua/freeraport-during-the-war/> (дата звернення: 10.10.2024).

Д. К. Мирославський

Родина Алчевських:
нові сторінки в Вікіпедії

Анотація. Представники сім'ї Алчевських та їх діяльність вже давно знайшли відображення на сторінках української Вікіпедії. Однак деякі персоналії залишались поза її увагою. У 2024 році додалися статті щодо трьох представників цієї відомої родини, а саме Дмитра, Ганну та Миколу Алчевських.

Ключові слова: українська Вікіпедія, персоналії, Алчевські.

Abstract. Representatives of the Alchevski family and their activities have long been reflected on the pages of Ukrainian Wikipedia. However, some personalities remained outside her attention. In 2024, articles about three representatives of this famous family, namely Dmytro, Hanna and Mykola Alchevsky were added.

Keywords: Ukrainian Wikipedia, personalities, Alchevski.

Дмитро Олексійович Алчевський (1865, Харків, Російська імперія – 22 грудня 1920, Крим, Таврійська губернія, Російська імперія) – кандидат природничих наук, професор біології Харківського імператорського університету, економіст, фінансист. Представник родини Алчевських. Найстарший син Алчевського Олексія Кириловича (1835–1901), засновника Донецько-Юр'євського металургійного товариства (ДЮМТ) та Христини Данилівни Алчевської (1841–1920) – педагога, засновника шкіл та лікарень для робітників, віце-президента Міжнародної ліги освіти, автора системи навчання грамоти дорослих [6; 9; 10]. Народився 1865 р. в Харкові. 1887 р. закінчив фізико-математичний факультет Харківського імператорського університету, став за фахом біологом, захистив магістерську дисертацію, кандидат природничих наук. Віолончеліст-аматор, добре малював. Багато часу присвятив питанням економіки та фінансів. Допомогавав батькові у фінансових питаннях, був членом Олексіївського гірничопромислового товариства, став єдиним продовжувачем справи батька. Саме з Д. О. Алчевським бухгалтерія заводу ДЮМТ вела усі фінансові операції та розрахунки